

BİREYSEL YENİLİKÇİLİĞİN GİRİŞİMCİLİK POTANSİYELİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: SAĞLIK YÖNETİMİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ

İsa GÜL*
Aysun YEŞİLTAŞ**
Veysel YILMAZ***

ÖZ

Sağlık politikalarındaki değişimler, yoğun teknoloji kullanımı, artan maliyetler ve toplumun beklentilerinin artması sağlık sektöründe sürekli yeniliklere yol açmaktadır. Sağlık sektörü çalışanlarının yenilikçi olmaları meydana gelen değişim ve gelişmelere daha kolay uyum sağlamalarını, girişimci olmaları ise sağlık alanındaki fırsatları görme ve riskleri doğru biçimde değerlendirmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla sektörde görev alacak sağlık yöneticisi adaylarının bireysel yenilikçilik ve girişimcilik düzeylerinin yüksek olması sağlık sektörüne olumlu yansımaktadır. Bu araştırma sağlık yönetimi öğrencilerinin bireysel yenilikçilik ve girişimcilik niteliklerini bir arada değerlendirmesi açısından önemlidir. Bu çalışmanın amacı, sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin bireysel yenilikçilik özelliklerinin girişimcilik potansiyelleri üzerindeki etkisini belirlemektir. Çalışmanın örneklemini Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde öğrenim gören 391 sağlık yönetimi bölümü öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada bireysel yenilikçiliği ölçmek için Hurt vd. (1977) tarafından geliştirilen, Kılıçer ve Odabaşı (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Bireysel Yenilikçilik Ölçeği" kullanılmıştır. Dört alt boyuta sahip ölçeğin Cronbach's α katsayısı 0,84 olarak hesaplanmıştır. Öğrencilerin girişimcilik potansiyellerini ölçmek için Yılmaz ve Sünbül (2009) tarafından geliştirilen "Girişimcilik Ölçeği" kullanılmıştır. Girişimcilik ölçeğinin Cronbach's α katsayısı 0,90 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada derlenen veriler betimsel istatistikler, açıklayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi, Yapısal Eşitlik Modellemesi uygulanarak analiz edilmiştir. Araştırma verilerinin istatistiksel analizinde SPSS 25.0 ve LISREL programı kullanılmıştır. Çalışmada "girişimcilik" içsel gizil değişken; bireysel yenilikçiliğin alt boyutları "deneyime açıklık", "değişime direnç", "fikir önderliği" ve "risk alma" dışsal gizil değişken biçiminde tanımlanarak yapısal eşitlik modellemesi gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularında; deneyime açıklık, değişime direnç, fikir önderliği ve risk almanın girişimcilik potansiyeli üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisinin olduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamında önerilen model uyumlu bulunurken, öne sürülen hipotezler de desteklenmiştir. Sonuç olarak, sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin mezun olmadan önce yenilikçilik ve girişimcilik derslerini almaları gerektiği değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bireysel yenilikçilik, girişimcilik, sağlık yönetimi, yapısal eşitlik modellemesi.

MAKALE HAKKINDA

*Dr. Öğr. Üyesi., Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi, isagul233@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-9419-4816>

**Dr. Öğr. Üyesi., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi, ayesiltas@erbakan.edu.tr,

 <https://orcid.org/0000-0002-2023-1485>

***Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Fakültesi, İstatistik., vylmaz@ogu.edu.tr,

 <https://orcid.org/0000-0001-5147-5047>

Gönderim Tarihi: 25.01.2022

Kabul Tarihi: 19.09.2022

Atıfta Bulunmak İçin:

Gül, İ., Yeşiltas, A., & Yılmaz, V. (2022). Bireysel yenilikçiliğin girişimcilik potansiyeli üzerindeki etkisi: sağlık yönetimi bölümü öğrencileri örneği. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 25(4): 775-796

THE EFFECT OF INDIVIDUAL INNOVATIVENESS ON ENTREPRENEURIAL POTENTIAL: HEALTHCARE MANAGEMENT STUDENTS CASE

İsa GÜL *
Aysun YEŞİLTAŞ **
Veysel YILMAZ ***

ABSTRACT

Changes in health policies, intensive use of technology, increasing costs and increasing expectations of the society lead to continuous innovations in the health sector. The fact that health sector employees are innovative enables them to adapt more easily to the changes and developments that occur, and their entrepreneurship enables them to see the opportunities in the field of health and evaluate the risks correctly. Therefore, the high individual innovativeness and entrepreneurship levels of the healthcare manager candidates who will work in the sector reflects positively on the health sector. This research is important in terms of evaluating together the individual innovativeness and entrepreneurship qualities of healthcare management students. The aim of this study is to determine the effect of individual innovativeness characteristics of healthcare management department students on their entrepreneurial potential. The sample of the study consisted of 391 healthcare management students studying at Afyonkarahisar Health Sciences University and Necmettin Erbakan University. In order to measure individual innovativeness in the research, the "Individual Innovation Scale" was used that develop by Hurt et al. (1977) and adapted to Turkish by Kilicer and Odabasi (2010). The Cronbach's α coefficient of the scale with four sub-dimensions was calculated as 0.84. The "Entrepreneurship Scale" developed by Yılmaz and Sunbul (2009) was used to measure the entrepreneurial potential of the students. The Cronbach's α coefficient of the entrepreneurship scale was calculated as 0.90. The data collected in the research were analyzed by applying descriptive statistics, explanatory factor analysis, confirmatory factor analysis, and Structural Equation Modeling. SPSS 25.0 and LISREL program were used in the statistical analysis of the research data. Structural equation modeling was carried out by defining "entrepreneurship" as internal latent variable, sub-dimensions of individual innovativeness as "openness to experience", "resistance to change", "opinion leadership" and "risk taking" as external latent variables. In the research findings, it was determined that openness to experience, resistance to change, opinion leadership and risk taking have a statistically significant effect on entrepreneurial potential. While the proposed model was found to be compatible within the scope of the research, the hypotheses put forward were also supported. As a result, it has been evaluated that healthcare management department students should take innovativeness and entrepreneurship courses before graduating.

Keywords: Individual innovativeness, entrepreneurship, healthcare management, structural equation modeling.

ARTICLE INFO

*Assist. Prof., Afyonkarahisar Health Sciences University, Faculty of Health Sciences, Department of Healthcare Management, isagul233@gmail.com,

 <https://orcid.org/0000-0002-9419-4816>

**Assist. Prof., Necmettin Erbakan University, Faculty of Health Sciences, Department of Healthcare Management, ayesiltas@erbakan.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-2023-1485>

***Prof. Dr., Eskisehir Osmangazi University, Faculty of Science, Department of Statistics., vyilmaz@ogu.edu.tr,

 <https://orcid.org/0000-0001-5147-5047>

Received: 25.01.2022

Accepted: 19.09.2022

Cite This Paper:

Gül, İ., Yeşiltaş, A., & Yılmaz, V. (2022). The effect of individual innovativeness on entrepreneurial potential: healthcare management students case. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 25(4): 775-796

I. GİRİŞ

İnsanlar, geçmişten günümüze kadar işlerini yapmak ve tamamlamak için yeni yöntemler aramışlardır. Bu nedenle yeniliğin insanoğlunun ömrü kadar uzun geçmişe sahip olduğu söylenebilir. Yönetim ve organizasyon açısından yenilik, yeni bir şey yaratmayla sonuçlanan bir süreçtir (Khaki vd., 2017:18). Başka bir bakış açısına göre yenilik, işletmelere yeni üretim biçimlerinin getirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Palangkaraya vd., 2010:3). Yeniliğin önemi, çeşitliliği ve sonuçları işletmelerin ve eğitim sistemlerinin bu önemli beceriyi etkin bir şekilde beslemesini gerekli kılmaktadır (Soleas, 2020:2). Böylelikle bireysel yenilik davranışının, işletme düzeyinde yenilikçi sonuçları etkilemesi beklenmektedir (Strobl vd., 2020:811).

Modern toplumlarda yenilikçilik ve girişimcilik, yaygın olarak ekonomik büyümenin ve refah artışının temel kaynakları olarak görülmektedir (Dew ve Sarasvathy, 2007:267). Öyle ki, 1980'lerden bu yana girişimciliği incelemek ve girişimcilik sürecini kavramsallaştırmak amacıyla çalışmalar yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir (Nielsen ve Lassen, 2012:36). Bir iş planının formüle edilmesi, bir pazar fırsatının belirlenmesi veya potansiyel ortakların aranması gibi faaliyetler, yeni girişim yaratmanın temellerini oluştururken (Edelman vd., 2020:129), girişimciler bir ülkenin ekonomik kalkınmasında önemli bir role sahiptir. Başka bir ifadeyle ülkelerin ekonomik kalkınma sorunlarına çözümlerden biri de girişimcilerin ekonomiye katılmaları sebebiyle işgücü talebinin ve üretkenliğin artmasıdır. Ayrıca yeniliğin girişimci tarafından geliştirilip, ticarileştirilmesi ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir (Riswanto, 2016:729).

Yeni nesil girişimcilerin yenilikçilik algılarını etkileyen faktörler arasında kişisel özellikler ve eğitim geçmişi bulunmaktadır (Guan vd., 2019:1). Yükseköğretim, mezunların girişimci faaliyetlere katılma motivasyonunu ve kapasitesini arttırmada bazı sorumluluklara sahiptir. Aynı zamanda mezunların girişimcilik düzeylerinin artırılması için daha yenilikçi ve girişimci yaklaşımlara ihtiyaç vardır (Hannon vd., 2005:11). Dolayısıyla yükseköğretim kurumlarının girişimciliği teşvik etmesi ve bu konudaki eğitim faaliyetleri, mezunların bilgilendirmelerini sağlayacaktır (Vaquero-García vd., 2017:47).

Bu çalışmada, sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin bireysel yenilikçilik özelliklerinin girişimcilik potansiyelleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırma modelinde “girişimcilik” içsel gizil değişken; bireysel yenilikçiliğin alt boyutları “deneyime açıklık”, “değişime direnç”, “fikir önderliği” ve “risk alma” dışsal gizil değişken biçiminde tanımlanarak bir model önerilmiş ve önerilen model yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak test edilmiştir.

II. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Bireysel Yenilikçilik

Yenilik, bir birey veya başka bir benimseme otoritesi tarafından yeni olarak algılanan fikir, uygulama veya nesnedir. Bireyin algılanan yeniliğe yönelik düşüncesi, ona tepkisini belirlemektedir. Fikir birey için yeni görünüyorsa, bu bir yeniliktir (Rogers, 2003). Günümüzde dünya genelinde yaşanmakta olan değişimlerin temelindeki etkenler, bilgi ve iletişim teknolojileri olarak ön plana çıkmaktadır. Bilginin hızla değişmesi ve gelişmesi, toplumdaki bireyleri yeniliklere açık hale getirmeye zorlamaktadır (Demiralay vd., 2016:162). Bireysel yenilikçilik; deneyimlere açık olma, yaratıcılık, değişimleri destekleme, fikir lideri olma ve risk alma gibi nitelikleri içeren bir konudur. Bireysel yenilikçiliğe sahip bireyler, bulunduğu sosyal çevrede herhangi bir yeniliği veya değişimi diğer bireylerden daha önce kabul etmektedir (Bautista vd., 2018:617). Bireysel yenilikçilik hem bireyin özelliklerinden hem de bireyin üyesi olduğu sosyal sistemin doğasından etkilenmektedir. Yeniliğin yayılmasıyla ilgili teoriler ve modeller, genellikle yenilikçi bir “fikrin” veya “ürünün” benimsenme başarısı, oranı ve zamanı ile ilgili soruları ele almaktadır (Rogers, 2003; Soffer vd., 2010). Genel olarak yeniliklere yatkınlık bir fikir, ürün veya hizmete bağlıdır. Yenilikçilik, yeniliği etkileyen bir faktör olarak kabul edilmekte ve yeniliklerin ortaya çıkmasını teşvik edebilecek çabalarla ilişkilendirilmektedir (Ragmoun ve Alfalih, 2021:712).

Örgütlerde çalışanların yenilikçi davranış göstermeleri, örgütün yenilik ortaya koyma becerisini olumlu yönde etkileyebilmektedir. Bu görüş çalışanların yaratıcı ve yenilikçi davranışlarının artırılmasına yönelik çaba gösterilmesini desteklemektedir (Gürkan ve Demiralay, 2017:81). Sağlık sektöründe yenilikçi hizmetler, ürünler, süreçler ve teknolojiler her geçen gün artış göstermektedir. Teknolojinin sağlık hizmetlerinde yaygın biçimde kullanılmasıyla birlikte yapay-zekâ, dijital hastane, yazılımlar, robotik cihazlar, teletıp, mobil sağlık uygulamaları, teşhis ve tedavi yöntemleri gibi alanlarda değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır (Özkan vd., 2020:303). Bu alanda yapılan çalışmalar, sağlık yöneticilerinin teknolojiyi yakından takip etme, değişimlere önderlik etme, yenilikçilik, değişen çevreye uyum sağlama ve teknolojiye dayalı işletim modellerini inşa etme konusunda gerekli beceri ve yetkinliklere sahip olmaları gerektiğini göstermektedir (Uslu ve Mansur, 2017:54). İstenen becerilerin ortaya çıkması için sağlık yöneticisi adayları olan öğrencilerin yenilikçilik düzeylerini geliştirmek ve yeniliklere olan ilgilerini artırmada bazı yöntemlere başvurulabilir. Öğrencilerin yaratıcılıklarını destekleyecek eğitim ortamının oluşturulması, yenilikçilik konusunda bilimsel ve teknolojik eğitim modellerinin kullanılması, öğrencilerin bireysel olarak gelişimlerine olanak tanıyan aktivitelerin ve programların düzenlenmesi faydalı olmaktadır (Erol vd., 2018:146). Literatürde bireylerin yenilikçi özellikleri ile ilgili bazı çalışmalar yürütülmüştür;

Soleas (2020) tarafından yürütülen çalışmada, bireylerde yenilikçiliği motive etmeye yönelik lider stratejileri sistematik derleme yaklaşımı ile incelenmiştir. Nihai olarak 82 çalışmanın dahil edildiği araştırmada, yeniliklerin gerçekleştirilmesinde etkili lider yaklaşımlarının, yeniliği teşvik edici faktörleri en üst düzeye çıkarırken, yeniliği engelleyici unsurların önüne geçtiği belirtilmektedir.

Erden ve Erden'in (2020) Kuzey Kıbrıs'ta öğrenim gören öğretmen adaylarının bireysel yenilikçilik ve sosyal girişimcilik özellikleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Nicel yöntemle gerçekleştirilen çalışmada, öğretmen adaylarının bireysel yenilikçilik özellikleri ve sosyal girişimcilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Tuna'nın (2021) Afyonkarahisar'da 102 çalışanla gerçekleştirdiği araştırmasında, örgüt kültürü tipi ve bireysel yenilikçilik arasındaki ilişki ve bu iki değişene yönelik çalışan algıları değerlendirilmiştir. Nicel yöntemin kullanıldığı çalışmada, örgüt kültürünün bireysel yenilikçilik düzeyini pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Mussner ve diğerleri (2017) tarafından Avusturya'da gerçekleştirilen çalışmada, iş etiğinin bireysel yenilik davranışı üzerine etkisi ele alınmıştır. Nicel yöntemde yürütülen araştırmada bireysel yenilikçilik davranışının karmaşık süreci incelenirken, kişisel farklılıklar ve motivasyon faktörleri arasındaki ilişkinin göz önünde bulundurulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gürkan ve Demiralay'ın (2017) Türkiye'deki cerrahi branştaki hekimlerle gerçekleştirdiği çalışmasında; bireysel yenilikçilik davranışının, çalışanın yenilikçi davranışına etkisi ile bu etkide içsel motivasyonun aracı rolü incelenmiştir. 161 cerraha anket uygulanarak yürütülen çalışmada değişime direnç, fikir önderliği ve deneyime açıklık ile çalışanın yenilikçi davranış arasında ilişki belirlenmiştir.

Bubou ve Job (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Nijerya'da bir üniversitenin birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin e-öğrenmeye hazır olmalarını tahmin etmede bireysel yenilikçilik ve e-öğrenme özyeterliliğinin rolü araştırılmıştır. Nicel yöntemle yürütülen çalışmada, bireysel yenilikçilik ile e-öğrenmeye hazır bulunuşluk arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Thakur ve diğerleri (2016) ABD'de gerçekleştirdiği çalışmalarında teknolojik fikir liderliği konusu ele alınmıştır. Nicel yöntemin kullanıldığı araştırmada, bireysel yenilikçiliğin teknolojik yenilikçilikle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.2. Girişimcilik

Girişimciliğin tarihi, insanlığın geçmişi kadar eskiye dayanmaktadır. Babil'deki bazı kil tabletlerde, girişimcileri içeren ticari işlemlerin kayıtlı olduğu belirtilmektedir (Cooper, 2010: 33). Girişimciliğin,

ekonomik olarak gerçekleştirilen ilk takas veya mübadele işlemlerine kadar uzandığı (Hébert ve Link, 2009:1), en eski kabile topluluklarının, hayatta kalmak için gerekli olan araçları ve kaynakları takas ettikleri ifade edilmektedir (Murphy vd., 2006:15). Girişimcilik, Fenikeliler, Roma İmparatorluğu ve Mezopotamya'daki tüccar girişimcilerin yeni pazarlar keşfetme ve geliştirme arayışıyla birlikte yaşamın birçok yönüne yayılan bir etki göstermiştir (Carlen, 2016).

Tarih boyunca girişimcilik fikri, uluslararası ticaret, değişen talep, rekabet ve fırsatlar gibi çeşitli dönüşümlerle gelişim göstermiştir (Murphy vd., 2006:12). Girişimcilik faaliyeti 16. ve 17. yüzyıl boyunca genişleyerek beceriye dayalı bilgi, verimsizlikleri azaltmak, yeni çözümler, ürünler ve hizmetler sunmak için her zamankinden daha etkili hale gelmiştir (Murphy vd., 2006:18). Tarihsel olarak önemli bir güç olan girişimcilik, her dönemde fark edilir biçimde etkili olmuştur. Ancak girişimciliğin en dikkat çekici dönemi 1760-1830 yıllarında Sanayi Devrimi ile olmuştur (Casson, 2010:166). Girişimci kavramının ilk kullanımlarından biri 1700'lerde Fransız kökenli bir ekonomist olan Richard Cantillon tarafından yapılmıştır. Cantillon, kapitalistin faaliyetlerini girişimcinin faaliyetlerinden belirgin bir biçimde ayırmıştır. Girişimciliğe yönelik olarak farklı dönemlerde Adam Smith (1776), Jean-Baptiste Say (1803), John Stuart Mill (1871) ve Joseph A. Schumpeter (1934) tarafından farklı yaklaşımlar getirilmiştir (Aktaran McDaniel, 2002:32). Girişimcilik, 21. yüzyılın büyük bir bölümünde ekonomi ve sosyoloji gibi sosyal bilimler arasında köprü görevi görmüştür (Casson, 2010:167).

Girişimcilik, bireyin fikirleri eyleme dönüştürme yeteneğini ifade etmektedir. Ayrıca yaratıcılık, yenilikçilik ve risk alma yanısıra hedeflere ulaşmak için projeleri planlama ve yönetme becerisini içermektedir (European Parliament and the Council, 2006). Girişimcilik faaliyetleri, inovasyon yoluyla kaynakların ve yeteneklerin kullanılması, yeni ürünlerin, yeni süreçlerin veya yeni pazarların tanımlanmasını kapsamaktadır. Girişimciler, yeni ürünleri, süreçleri veya pazarları belirleyerek ve bunlardan yararlanarak ekonomik faaliyetin yaratılması veya genişletilmesi yoluyla değer yaratmaya çalışan kişilerdir (Lunati vd., 2010:10). Girişimcilik genellikle büyüme, yaratıcılık ve yenilikle ilgili bir konudur. Yenilikçi girişimciler, farklı becerilere sahip, işletme kurabilen, işletmeleri yeniden yapılandıran ve işletmelerde yenilik yapan kişilerdir (Wilson, 2008:2). Girişimcilik, sabit bir işte çalışmaya kıyasla doğası gereği risklidir. Diğer taraftan özyeterlilik teorisine göre bireyin girişimcilik yeteneğine olan inancı, girişimciliğe başlama noktasında daha güçlü motivasyona yol açmaktadır (Hamidi vd., 2008:308). Başarılı girişimcilerin bazı özellikleri bulunmaktadır. Bunlar; başarıya ihtiyacı, yüksek hedefler belirleyerek ulaşmak için çaba harcama, bağımsız karar verme, sorunları çözme, başkaları üzerinde kontrol sahibi olma, başka insanlarla bağlantı kurma, özyeterlilik, cesaret ve dayanıklılık, risk alma eğilimi, belirsizliklerde başa çıkma, kaybetme riskini göze alma, pazar farkındalığı, pazardaki değişimleri tahmin etme, yaratıcılık ve değişime uyum sağlamadır (Oosterbeek vd., 2010:446). Üniversitelerde, öğrencilerin girişimcilik bilgi ve becerilerinin artırılması amacıyla eğitimler verilmektedir. Girişimcilik eğitimi, bireylere ticari fırsatları tanıma yeteneği ve bunları hayata geçirebilecek içgörü, özsaygı, bilgi ve becerileri kazandırma sürecidir. Bu eğitim fırsatları görme, bir kavramı ticarileştirme, risk karşısında kaynakları sıralama ve bir ticari girişim başlatma gibi konuları içermektedir (Jones ve English, 2004:416).

Sağlık sektörü, yapısı göz önüne alındığında hizmet sektörleri içinde en dinamik sektörler arasında yer almaktadır. Sektörün bu özelliği, yeni pazarlara yönelimi, fırsatların yakın takip edilmesini, önemli ekonomik yatırımların yapılmasını ve istihdam alanlarının farklılaşmasını sağlamaktadır. Sağlık yönetimi öğrencilerinin girişimci potansiyele sahip olmaları, sektördeki boş alanları değerlendirmelerine, sektörü yakından tanımalarına ve karşılıklarına çıkacak fırsatları doğru şekilde kullanmalarına imkân tanıyacaktır (Öztürk vd., 2014:584). Sağlık endüstrisinde yaşanan hızlı gelişmeler, yakın gelecekte bu alanda girişimcilere gereksinim duyulacağını göstermektedir. Sağlık yönetimi öğrencileri, sağlık sektöründeki geleceğin girişimcileri olarak nitelendirilmektedir. Bu yüzden sağlık yöneticisi adaylarının girişimcilik potansiyellerini etkileyen faktörlerin açığa çıkarılması sağlık endüstrisi açısından da değerlidir (Solmaz vd., 2014:42). Diğer yandan bireyleri erken yaşlarda girişimcilik konusunda bilgilendirmek ve girişimci olmaya teşvik etmek amacıyla üniversite düzeyinde girişimcilik dersleri verilmektedir. Sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin aldıkları eğitimle birlikte

liderlik vasıfları taşıması ve girişimcilik eğilimi göstermeleri beklenmektedir (Gemlik ve Kıracı, 2013:168). Literatürde girişimcilik konusunda bazı çalışmalar yürütülmüştür;

Greenblatt (2021) tarafından ABD’de yeni işletme kuran hekimlerin oranı, özellikleri ve kurdukları işletme türleri incelenmiştir. Nicel yöntemle yürütülen çalışmada, cinsiyete göre farklılıkların yanı sıra hekimlerin girişimciliğe önemli ölçüde dahil olabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır.

Raadabadi ve diğerleri (2014) tarafından İran’da bir üniversiteye bağlı hastanelerdeki girişimcilik faaliyetleri araştırılmıştır. Hastane yöneticilerine anket uygulanarak gerçekleştirilen araştırma sonucunda, yöneticilerin örgütlerinde genel olarak girişimciliğe yönelik olumlu tutum sergiledikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Janssen ve Moors (2013) çalışmasında, Hollanda sağlık hizmetlerinde sürdürülebilir yeniliklerin başarılı şekilde geliştirilmesinde girişimcilerin stratejileri incelenmiştir. Sağlık alanındaki girişimcilerle yapılandırılmış görüşmeler yapılarak yürütülen çalışmada, izole, yenilikçi, evrimci ve devrimci olmak üzere dört tür sağlık girişimcisi tanımlanmıştır.

Liu ve diğerleri’nin (2019) çalışmasında, planlı davranış teorisi perspektifinden üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğitiminin ve öz yeterliklerinin girişimcilik niyetleri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Çin’deki 327 üniversite öğrencisine anket uygulanarak gerçekleştirilen çalışmada, üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğitiminin, girişimcilik niyetleri üzerinde; girişimcilik öz yeterliğinin ise girişimcilik tutumu ve girişimcilik niyeti üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Tong ve diğerleri (2011) tarafından Malezya’da 191 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen çalışmada, lisans öğrencilerinin girişimcilik niyetlerini etkileyen faktörlere ilişkin algıları araştırılmıştır. Dört üniversitede anket uygulanarak gerçekleştirilen çalışmada başarıma ihtiyacı, ailenin işyeri geçmişi ve öznel normun girişimcilik niyetini etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Basu ve Virick (2008) tarafından ABD’de gerçekleştirilen çalışmada Fishbein ve Ajzen’in modeli temel alınarak üniversite öğrencilerinin girişimcilik niyetini etkileyen faktörler incelenmiştir. Nicel yöntemle yürütülen çalışmada, girişimcilik eğitimi ve girişimciliği pratik olarak gerçekleştiriminin girişimcilik niyeti üzerinde etkisinin olduğu vurgulanmıştır.

Abubakar ve diğerleri’nin (2018) Nijerya’da 282 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmada, girişimcilik eğitimi ile girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide yenilikçiliğin düzenleyici rolü incelenmiştir. Nicel olarak anket tasarımının kullanıldığı çalışmada, hem girişimcilik eğitiminin hem de yenilikçiliğin girişimcilik niyetiyle ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Jena (2020) tarafından Hindistan’da gerçekleştirilen çalışmada, işletme yönetimi öğrencilerinin girişimcilik eğitimine yönelik tutumunun girişimcilik niyetleri üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Nicel yöntemle yürütülen çalışmada, girişimcilik eğitime yönelik tutumun girişimcilik niyeti üzerinde pozitif etkisinin olduğunu gösterilmiştir.

Zhang ve diğerleri (2014) tarafından Çin’de gerçekleştirilen çalışmada, üniversite öğrencilerinin girişimcilik niyetlerinin yordayıcısı olarak girişimcilik eğitiminin rolü araştırılmıştır. Ankete dayalı yürütülen çalışmada, girişimcilik deneyiminin girişimcilik niyeti üzerinde negatif etkisi bulunurken, girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyeti üzerinde pozitif etkisi bulunmuştur.

Edelman ve diğerleri (2020) tarafından 17 ülkedeki 246 üniversitede yürütülen çalışmada, ailenin ve üniversitenin genç öğrenci girişimciler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Nicel yönetimin tercih edildiği çalışma sonucunda, hem ailenin hem de üniversitenin öğrencilerin girişimcilik sürecindeki ilerlemeleri üzerinde önemli bir etkisi olduğu bildirilmiştir.

Hannon ve diğerleri'nin (2005) çalışmasında Birleşik Krallık'ta üniversite öğrencilerinin, girişimcilerin ve eğitimcilerin dahil olduğu girişimcilik eğitiminde işbirlikçi ortak öğrenme yaklaşımının pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma sonucunda, mezun girişimciliğini geliştirmek için yüksek öğretim kurumlarında girişimcilik eğitiminin sağlanmasında inovasyon ihtiyacı vurgulanmıştır.

Bu çalışma, iki üniversitede öğrenim gören sağlık yönetimi öğrencileri örneğinde gerçekleştirilmesi, bireysel yenilikçilik ve girişimcilik kavramlarını birlikte incelenmesi, bireysel yenilikçiliğin girişimcilik potansiyeli üzerindeki etkisini yapısal eşitlik modellemesi ile değerlendirmesi, özellikle yenilikçilik kavramının son yıllarda daha fazla çalışılması, sağlık sektöründeki yenilik ve değişimlere uyum sağlayacak ve bireysel yenilikçilik niteliklerine sahip sağlık yönetici adaylarının varlığının değerlendirilmesi açısından literatürdeki diğer çalışmalardan farklılık göstermektedir.

III. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Çalışmanın Önemi

Sağlık sektörü, toplumun sağlık hizmeti ihtiyacını karşılayan ve sağlığını geliştiren önemli bir sektördür. Sağlık politikalarındaki değişimler, yoğun teknoloji kullanımı, artan maliyetler ve toplumun beklentilerinin artması sağlık sektöründe sürekli yeniliklere yol açmaktadır. Sağlık sektörü çalışanlarının yenilikçi olmaları meydana gelen değişim ve gelişmelere daha kolay uyum sağlamalarını, girişimci olmaları ise sağlık alanındaki fırsatları görme ve riskleri doğru biçimde değerlendirmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla sektörde görev alacak sağlık yöneticisi adaylarının bireysel yenilikçilik ve girişimcilik düzeylerinin yüksek olması sağlık sektörüne olumlu yansımaktadır. Bu araştırma sağlık yönetimi öğrencilerinin bireysel yenilikçilik ve girişimcilik niteliklerini bir arada değerlendirmesi açısından önemlidir.

3.2. Çalışmanın Evren ve Örnekleme

Bu çalışmanın evreni 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde sağlık yönetimi bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerdir. Örneklem büyüklüğü %5 anlam düzeyinde ve %5 örneklem hatası ile 384 olarak hesaplanmıştır. Araştırma Kasım-Aralık 2021 tarihleri arasında her iki üniversiteden 391 sağlık yönetimi bölümü öğrencisine ulaşılarak tamamlanmıştır.

3.3. Çalışmanın Sınırları

Bu çalışma bazı sınırlılıklara sahiptir. Araştırma iki üniversitedeki sağlık yönetimi bölümü öğrencileri ile yürütülmüştür. Bulguların ve sonuçların sadece iki üniversiteyi kapsamaması, araştırmanın genelleştirilmesini kısıtlamaktadır. Veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu öz bildirimle dayanmaktadır. Öğrencilerin her bir maddeyi okuyup anladığı varsayılmaktadır. Katılımcılardan bazıları araştırmanın gerçekleştirildiği zaman aralığında, araştırmaya katılmada gönüllü olmamıştır.

3.4. Çalışmanın Güvenilirlik ve Geçerliliği

Araştırmada veri toplama yüz yüze anket uygulanarak gerçekleştirilmiştir. İlgili anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Anket formunun birinci bölümünde öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi gibi demografik bilgiler bulunmaktadır. İkinci bölümde "Bireysel Yenilikçilik Ölçeği (BYÖ)" ifadeleri yer almaktadır. Orijinal dili İngilizce olan BYÖ Hurt vd. (1977) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Kılıçer ve Odabaşı (2010) tarafından yapılmıştır. BYÖ ölçeği değişime direnç, değişimi destekleme, fikir önderliği ve risk alma olmak üzere dört alt boyuta sahiptir. Ölçekte 12 pozitif madde ve 8 negatif madde bulunmaktadır. BYÖ yenilik puanı, pozitif maddelerin toplam puanından negatif maddelerin toplam puanının çıkarılmasıyla hesaplanan puana 42 puan eklenerek belirlenmektedir. Ölçekten en düşük 14, en yüksek 94 puan elde edilmektedir. Değişime

direnç boyutundaki ifadeler olumsuz olup, ters kodlanmaktadır. Kılıçer ve Odabaşı (2010) çalışmasında ölçeğin geneli için hesaplanan güvenilirlik katsayısının 0,82 olduğu, ölçek alt boyutlarının güvenilirlik katsayılarının 0,62 ila 0,81 arasında değer aldığı saptanmıştır. Bu çalışmada BYÖ ölçeğine ait Cronbach's Alfa değeri 0,84 olarak hesaplanmıştır. Anket formunun üçüncü bölümünde 36 ifade ve tek boyuttan oluştuğu belirtilen "Girişimcilik Ölçeği" ifadeleri bulunmaktadır. Bu ölçek, üniversite öğrencilerinin girişimcilik özelliklerini belirlemek amacıyla Yılmaz ve Sünbül (2009) tarafından geliştirilmiştir. Girişimcilerin niteliklerinin tanımlandığı ölçekten en az 65, en fazla 180 puan alınmaktadır. Ölçekten hesaplanan 36-64 puan "çok düşük girişimcilik", 65-92 puan "düşük girişimcilik", 93-123 puan "orta düzeyde girişimcilik", 124-151 puan "yüksek girişimcilik" ve 152-180 puan "çok yüksek girişimcilik" olarak değerlendirilmektedir. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı, Cronbach's Alfa 0,90 olarak bildirilmiştir. Bu çalışmada girişimcilik ölçeğine ait Cronbach's Alfa değeri 0,86 olarak hesaplanmıştır. Her iki ölçek de 5 puanlı Likert tipi derecelendirmeye sahiptir.

Bu çalışma için Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 03.12.2021 tarihli ve 2021/530 sayılı kararı ile etik kurul onayı alınmış olup Helsinki Bildirgesi kriterleri göz önünde bulundurulmuştur.

3.5. İstatistiksel Analiz

Araştırmanın veri analizinde SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 25 ve LISREL programları kullanılmıştır. Veri çözümlemesinde; tanımlayıcı istatistikler, ölçeklere ait açıklayıcı faktör analizi (AFA), doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve bireysel yenilikçilik özelliklerinin girişimcilik üzerindeki etkisini belirlemek üzere yapısal eşitlik modellemesi gerçekleştirilmiştir.

3.5.1. Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM)

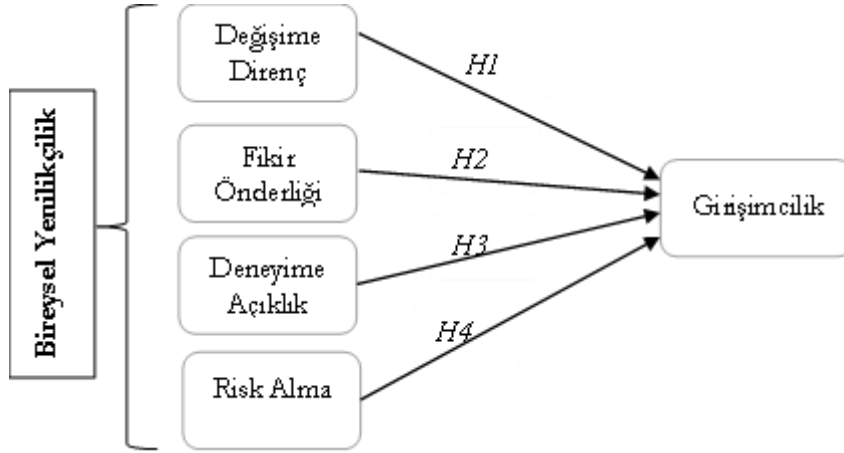
Yapısal eşitlik modellemesi, sosyal bilimler ve davranış bilimleri alanında yaygın olarak kullanılmaktadır. YEM, gözlenen ve gizil değişkenler arasındaki karmaşık ilişkileri ortaya çıkarmaya imkân sağlayan istatistiksel bir yaklaşımdır. Yapısal eşitlik modelleri regresyon eşitlikleri ve path diyagramları oluşturulabilmektedir (Yılmaz, 2004). Path diyagramlarının temel avantajı, belirlenen varsayımsal ilişkilerin bir görselle sunulmasıdır. YEM'in uygulanması aşamasında; teorik bir modelin oluşturulması, bu model için nedensel ilişkileri gösteren path diyagramının çizilmesi, path diyagramı ile yapısal ve ölçüm modelinin ayrıştırılması, modele yönelik tahminlerin hesaplanması, yapısal modelin genel olarak değerlendirilmesi, modelin uygun olup olmaması incelenmektedir (Çelik ve Yılmaz, 2016).

Yapısal eşitlik modelleri için farklı uyum iyiliği ölçütleri geliştirilmiştir. YEM'de uyum iyiliğine yönelik kriterler; Ki-kare/serbestlik derecesi (χ^2/df), ortalama hata karekök yaklaşımı test istatistiği (RMSEA), normlandırılmış uyum indeksi (NFI), karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI), uyum iyiliği test istatistiği (GFI) ve düzeltilmiş uyum iyiliği test istatistiği (AGFI) ile değerlendirilmektedir. YEM'de uyum iyiliğinin sağlanması için χ^2/df değerinin 3'ten küçük, RMSEA=0,00-0,0,10; NFI=0,90-1,00; CFI=0,95-1,00; GFI=0,90-1,00; AGFI=0,85-1,00 değerleri arasında olması modelin kabul edilebilir veya iyi düzeyde olduğu göstermektedir (Schermelleh-Engel vd., 2003).

3.6. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Bu çalışmada temel varsayım, bireysel yenilikçilik özelliklerinin girişimcilik potansiyeli üzerinde etkisinin olması yönündedir. Bu varsayımdan hareketle araştırmanın modeli ve hipotezleri literatürdeki; Law ve Breznik (2017), Peljko vd. (2016), Wathanakom vd. (2020), Bodur (2018), Ensari ve Alay (2017) ve Yücel ve Özgül (2018) çalışmalarından yararlanarak oluşturulmuş ve Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Araştırma modeli temelinde oluşturulan hipotezler şunlardır;

H1: Sağlık yönetimi öğrencilerinin değişime direnç tutumunun girişimcilik potansiyeli üzerinde anlamlı etkisi vardır.

H2: Sağlık yönetimi öğrencilerinin fikir önderliği tutumunun girişimcilik potansiyeli üzerinde anlamlı etkisi vardır.

H3: Sağlık yönetimi öğrencilerinin deneyime açıklık tutumunun girişimcilik potansiyeli üzerinde anlamlı etkisi vardır.

H4: Sağlık yönetimi öğrencilerinin risk alma tutumunun girişimcilik potansiyeli üzerinde anlamlı etkisi vardır.

IV. BULGULAR

4.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $20,62 \pm 1,36$ 'dır. Katılımcıların; %74'ü (f=291) kadın, %32'si 3.sınıf (f=125), %56,8'i (f=222) düşük yabancı dil düzeyine ve %80,1'i (f=313) orta düzey aile gelirine sahiptir. Öğrencilerin, %50,6'sının (f=198) iş deneyiminin olduğu, %73,7'sinin (f=288) girişimcilik dersi aldığı, %96,4'ünün (f=377) annesinin iş yeri olmadığı, %83,1'nin babasının iş yeri olmadığı, %50,4'ünün (f=197) anne eğitiminin ilkökul, %36,2'sinin (f=141) baba eğitiminin ilkökul olduğu, %51,2'sinin (f=200) 2,00-2,99 arasında not ortalamasına sahip olduğu ve %62,1'inin Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nde öğrenim gördüğü belirlenmiştir.

4.2. Açıklayıcı Faktör Analizi, Doğrulayıcı Faktör Analizi ve YEM Sonuçları

Araştırmanın amacına yönelik olarak öncelikle kullanılan ölçeklerin açıklayıcı faktör analizleri (AFA) yapılmıştır. Bireysel yenilikçilik ölçeğine ait AFA sonuçları Tablo 1’de sunulmuştur.

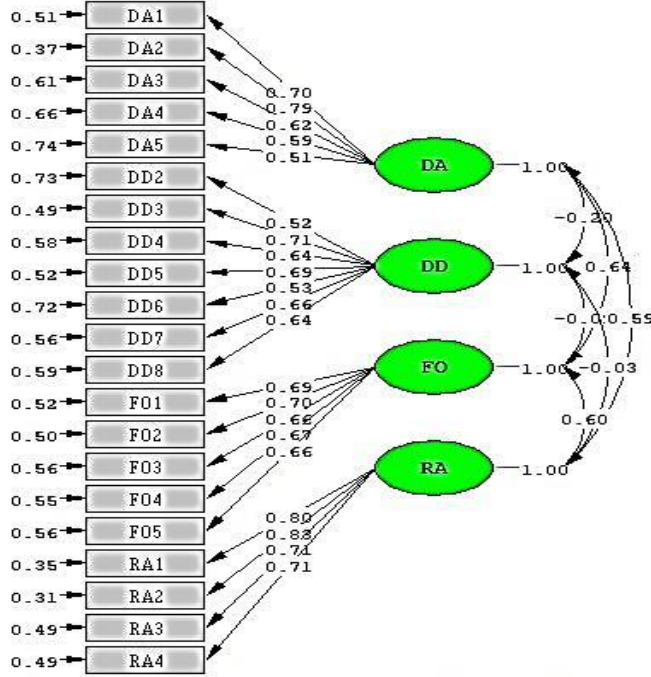
Tablo 1. Bireysel Yenilikçilik Ölçeği AFA Sonuçları

Madde	Faktör yükü	Açıklanan varyans	Özdeğer	Cronbach’s Alfa
DD3	0,77			
DD5	0,72			
DD7	0,70			
DD4	0,70	%26,86	5,64	0,82
DD8	0,70			
DD6	0,60			
DD2	0,60			
RA2	0,81			
RA3	0,80	%16,23	3,41	0,84
RA1	0,78			
RA4	0,70			
FO2	0,79			
FO5	0,71			
FO3	0,71	%6,97	1,46	0,80
FO4	0,67			
FO1	0,60			
DA2	0,77			
DA4	0,67			
DA3	0,67	%6,21	1,30	0,77
DA1	0,65			
DA5	0,61			

Kaiser-Meyer-Olkin: 0,87, Bartlett’s test ki-kare:2984,95, df:210, p<0,001; DD: Değişime direnç, RA: Risk alma, FO: Fikir önderliği, DA: Deneyime açıklık

Tablo 1 incelendiğinde; bireysel yenilikçilik ölçeğinin dört alt faktöre sahip olduğu ve bu alt faktörlerin toplam varyansın %56’28’ini açıkladığı belirlenmiştir. Faktör yükleri bakımından değişime direnç alt boyutunda “DD3”, risk alma boyutunda “RA2”, fikir önderliği boyutunda “FO2” ve deneyime açıklık boyutunda “DA2” faktör yükü en yüksek ifadelerdir. Çalışmada sağlık yönetimi öğrencilerinin bireysel yenilikçilik özelliklerine ilişkin yapı geçerliliğini kontrol etmek amacıyla DFA analizi yapılmıştır. DFA analizinde, 0,50’den yüksek faktör yüküne sahip değişkenler analize dahil edilmiş ve sonuçlar Şekil 1’de gösterilmiştir.

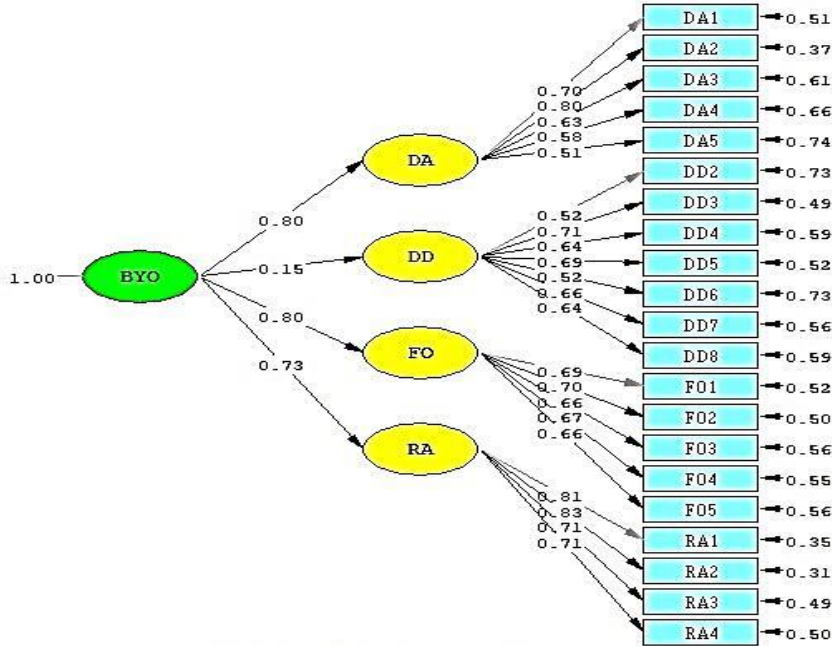
Şekil 1. Bireysel Yenilikçilik Ölçeği DFA Analizi Sonuçları

Chi-Square=350.69, df=183, P-value=0.00000, RMSEA=0.048

Şekil 1'deki DFA sonuçlarına göre, deneyime açıklık boyutunda 0,79'luk yük ile DA2 "Bir şeyi yapmanın yeni yollarını ararım" ifadesi, değişime direnç boyutunda 0,71'lik yük ile DD3 "Çevremdeki insanların büyük bir çoğunluğunun kabul ettiğini görene kadar yeni fikirlere pek itibar etmem" ifadesi, fikir önderliği boyutunda 0,70'lik yük ile FO2 "Arkadaş grubum içinde, etkili bir birey olduğumu düşünürüm" ifadesi ve risk alma boyutunda 0,83'lük yük ile RA2 "Çözülmemiş problemler üzerinde düşünmeyi severim" ifadesi en etkili değişkenlerdir. Bireysel yenilikçilik ölçeğinin ikinci düzey DFA analizi sonuçları Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2. Bireysel Yenilikçilik Ölçeği İkinci Düzey DFA Analizi Sonuçları

Chi-Square=357.99, df=185, P-value=0.00000, RMSEA=0.049

Şekil 2'ye göre bireysel yenilikçilik üzerindeki bir birimlik artışın; deneyime açıklıkta 0,80 birimlik artış, değişime dirençte 0,15 birimlik artış, fikir önderliğinde 0,80 birimlik artış ve risk almada 0,73 birimlik artış sağladığını söylemek mümkündür. Girişimcilik ölçeğine yönelik AFA sonuçları Tablo 2'de gösterilmiştir.

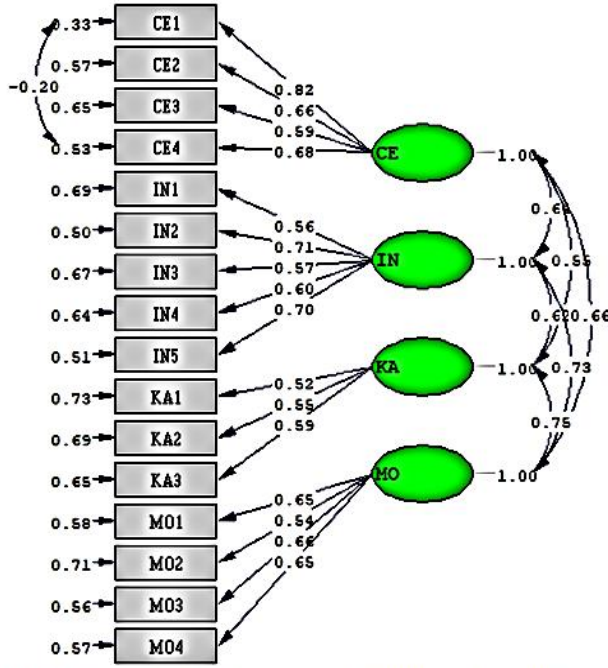
Tablo 2. Girişimcilik Ölçeği AFA Sonuçları

Madde	Faktör yükü	Açıklanan varyans	Özdeğer	Cronbach's Alfa
IN1	0,70			
IN2	0,69			
IN3	0,61	%33,66	5,38	0,76
IN4	0,60			
IN5	0,58			
CE1	0,70			
CE2	0,69	%8,69	1,39	0,74
CE3	0,68			
CE4	0,67			
MO1	0,77			
MO2	0,67	%7,59	1,21	0,71
MO3	0,58			
MO4	0,52			
KA1	0,69			
KA2	0,67	%6,38	1,02	0,69
KA3	0,55			

Kaiser-Meyer-Olkin: 0,87, Bartlett's test ki-kare:1857,72, df:120, p<0,001; IN: İnovasyon, CE: Cesaret, MO: Motivasyon, KA: Karar alma.

Yılmaz ve Sünbül (2009) tarafından geliştirilen "Girişimcilik Ölçeği"nin 36 ifade ve tek boyuttan oluştuğu belirtilmektedir. Ancak bu çalışmada yapılan AFA sonucunda 36 ifadenin tek bir boyut altında toplanmadığı, faktör analizinde birden fazla boyutun oluştuğu görülmüştür. Girişimcilik ölçeği için yapılan AFA'da teorik olarak açıklanabilen ve 16 ifadeden oluşan dört alt boyut elde edilmiştir. Bu boyutlar inovasyon, cesaret, motivasyon ve karar alma olarak isimlendirilmiştir. Öğrencilerin girişimcilik potansiyellerine ilişkin yapı geçerliliğini kontrol etmek amacıyla DFA analizi yapılmıştır. DFA analizinde, 0,50'den yüksek faktör yüküne sahip değişkenler analize dahil edilmiş ve sonuçlar Şekil 3'te sunulmuştur.

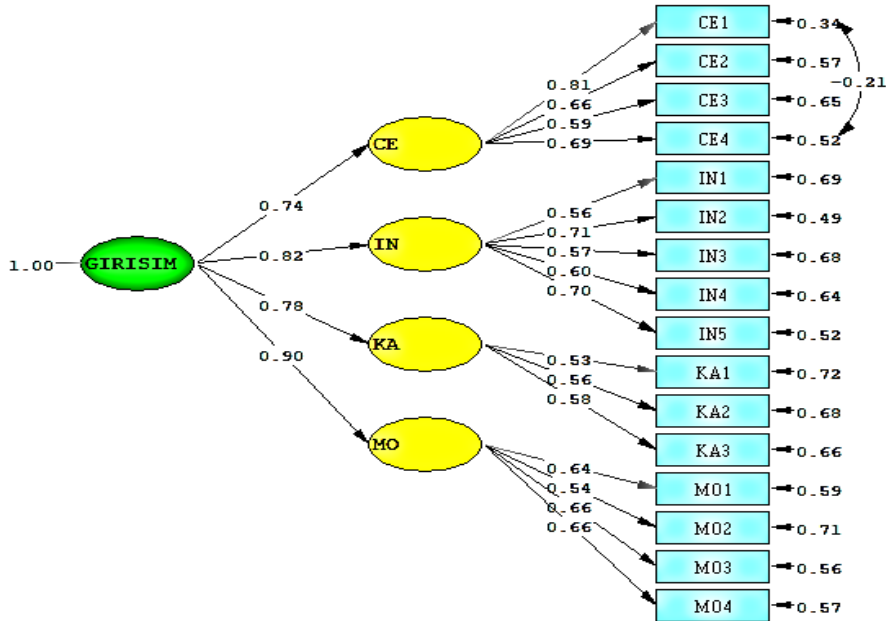
Şekil 3. Girişimcilik Ölçeği DFA Analizi Sonuçları

Chi-Square=280.05, df=97, P-value=0.00000, RMSEA=0.070

Şekil 3'teki DFA sonuçlarına göre, cesaret boyutunda 0,82'lik yük ile CE1 "Denemediklerimi denemekten çekinmem" ifadesi, inovasyon boyutunda 0,71'lik yük ile IN2 "Eski fikirlere ve uygulamalara meydan okumayı ve daha iyilerini araştırmayı severim" ifadesi, karar alma boyutunda 0,59'luk yük ile KA3 "Kararlarım ile hayatımı şekillendirebileceğimi düşünüyorum" ifadesi ve motivasyon boyutunda 0,66'lık yük ile MO3 "Farklı işlere yönelik motivasyonum ve eğilimlerim güçlüdür." ifadesi en etkili değişkenlerdir. Girişimcilik ölçeğinin ikinci düzey DFA analizi sonuçları Şekil 4'te sunulmuştur.

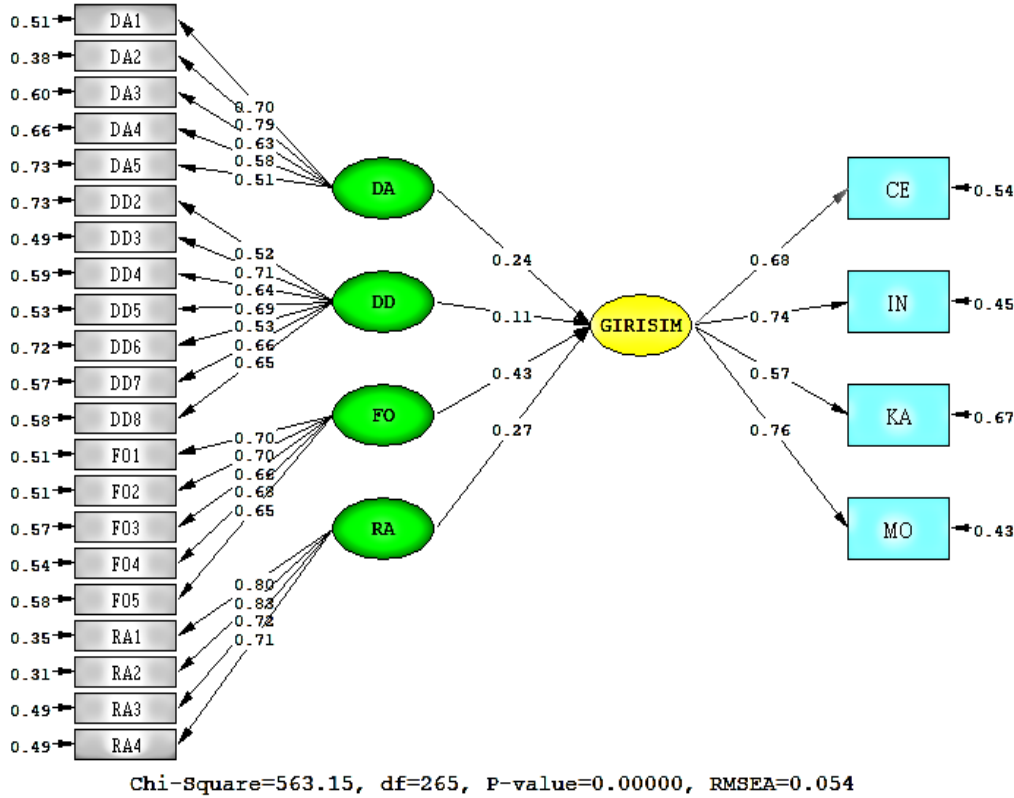
Şekil 4. Girişimcilik Ölçeği İkinci Düzey DFA Analizi Sonuçları

Chi-Square=285.90, df=99, P-value=0.00000, RMSEA=0.070

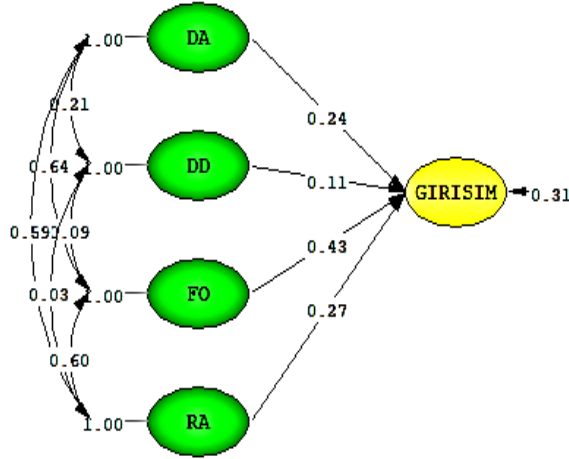
Şekil 4'e göre girişimcilikteki bir birimlik artışın; girişimci cesaretinde 0,74 birimlik bir artışa, inovasyonda 0,82 birimlik artışa, karar almada 0,78 birimlik bir artışa ve motivasyonda 0,90 birimlik bir artışa sebep olduğunu söylemek mümkündür. Araştırmanın amacına yönelik olarak gerçekleştirilen YEM analizi sonuçları Şekil 5'te ve özet path diyagramı Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 5. Bireysel Yenilikçilik ve Girişimcilğe Yönelik YEM Sonuçları

Şekil 5 ve Şekil 6 incelendiğinde; bireysel yenilikçilik alt boyutlarından “Deneyime Açıklık” bağımsız gizil değişkeninin “Girişimcilik” bağımlı gizil değişkenini pozitif olarak etkilediği görülmektedir. Deneyime açıklık ve girişimcilik değişkenleri arasındaki ilişki katsayısı 0,24’tür. Sağlık yönetimi öğrencilerinin deneyime açıklıklarındaki bir birimlik artış, girişimcilik potansiyellerini 0,24 birim artırmaktadır. “Değişime Direnç” bağımsız gizil değişkeni “Girişimcilik” bağımlı gizil değişkenini pozitif olarak etkilemektedir. Değişime direnç ve girişimcilik değişkenleri arasındaki ilişki katsayısı 0,11’dir. Değişime direnç boyutundaki ifadeler ters kodlandı için bu boyut değişimi destekleme olarak da ifade edilebilir. Öğrencilerin değişimleri desteklemelerindeki bir birimlik artış, girişimcilik potansiyellerini 0,11 birim artırmaktadır. “Fikir Önderliği” bağımsız gizil değişkeninin “Girişimcilik” bağımlı gizil değişkenini pozitif olarak etkilediği görülmektedir. Fikir önderliği ve girişimcilik değişkenleri arasındaki ilişki katsayısı 0,43’tür. Öğrencilerin fikir önderliğindeki bir birimlik artışın, girişimcilik potansiyellerini 0,43 birim artırdığını söylemek mümkündür. “Risk Alma” bağımsız gizil değişkeninin “Girişimcilik” bağımlı gizil değişkenini pozitif olarak etkilemektedir. Risk alma davranışındaki bir birimlik artışın, girişimcilik potansiyelini 0,27 birimlik artıracığı söylenebilir.

Şekil 6. Özet Path Diyagramı

Path diyagramlarındaki sonuçlara göre (Şekil 5-6), bireysel yenilikçilik ölçeği alt boyutları olan “Deneyime Açıklık”, “Değişime Direnç”, “Fikir Önderliği” ve “Risk Alma” bağımsız gizil değişkenleri ile girişimcilik bağımlı gizil değişkeni arasında bir neden sonuç ilişkisi olduğu ifade edilebilir. YEM analizi ile elde edilen yapısal eşitlikler şöyledir;

$$GIR = 0,24*DA + 0,11*DD + 0,43*FO + 0,27*RA, \text{ Hata varyansı} = 0,31, R^2 = 0,69$$

Bu eşitliğe bağlı olarak “DA: Deneyime Açıklık”, “DD: Değişime Direnç”, “FO: Fikir Önderliği” ve “RA: Risk Alma” değişkenlerinin “Girişimcilik” değişkeninin %69’unu açıkladığı görülmektedir. Sonuç olarak deneyime açık, değişimlere direnç göstermeyip destekleyen, fikir önderi olan ve risk alma nitelikleri bulunan öğrencilerin girişimcilik potansiyelleri de yüksek olmaktadır. Çalışmanın DFA ve YEM analizlerine ait uyum kriterleri Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. DFA ve YEM Analizlerine Ait Uyum Kriterleri

Uyum Kriteri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	BYO DFA	BYO II.Düzye DFA	GIR DFA	GIR II.Düzye DFA	YEM
χ^2/df	$0 \leq \chi^2/df \leq 2$	$2 \leq \chi^2/df \leq 3$	1,91	1,93	2,88	2,88	2,12
RMSEA	$0 < RMSEA < 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,10$	0,048	0,049	0,070	0,070	0,054
NFI	$0,95 \leq NFI \leq 1$	$0,90 < NFI \leq 0,95$	0,94	0,94	0,93	0,94	0,94
CFI	$0,97 \leq CFI \leq 1$	$0,95 \leq CFI \leq 0,97$	0,97	0,97	0,96	0,97	0,97
GFI	$0,95 \leq GFI \leq 1$	$0,90 \leq GFI \leq 0,95$	0,92	0,92	0,92	0,92	0,90
AGFI	$0,90 \leq AGFI \leq 1$	$0,85 \leq AGFI \leq 0,90$	0,90	0,90	0,88	0,90	0,87

Kaynak: Schermelleh-Engel ve diğerleri (2003: 52). BYO: Bireysel yenilikçilik ölçeği, GIR: Girişimcilik.

Tablo 3 incelendiğinde, DFA ve YEM sonuçlarının uyum kriterlerinin kabul edilebilir değerlere sahip olduğu ve tüm sonuçların istatistiksel açıdan uygun olduğu söylenebilir. YEM’e ait hipotez testlerinin sınanmasında kullanılan t istatistiği değerleri ve sonuçları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Bireysel Yenilikçiliğin Girişimcilğe Etkisine Yönelik Hipotez Testleri

Değişkenler	Standart Yük	t-değeri	Hipotez
<i>Deneyime Açıklık → Girişimcilik</i>	0,24	3,31**	H1: Desteklendi
<i>Değişime Direnç → Girişimcilik</i>	0,11	2,36*	H2: Desteklendi
<i>Fikir Önderliği → Girişimcilik</i>	0,43	5,64**	H3: Desteklendi
<i>Risk Alma → Girişimcilik</i>	0,27	4,05**	H4: Desteklendi

*p < 0,05; ** p < 0,01.

Tablo 4 incelendiğinde, bireysel yenilikçilik alt boyutlarının girişimcilikle ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu dolayısıyla H1, H2, H3, H4 hipotezlerinin desteklendiği görülmektedir.

V. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin bireysel yenilikçilik özelliklerinin girişimcilik potansiyelleri üzerindeki etkisini araştırmak için bir yapısal model önerilmiş ve önerilen model YEM aracılığı test edilmiştir. Yurt içinde yürütülen çalışmalar incelendiğinde, bireysel yenilikçilik ve girişimcilik ilişkisini sağlık yönetimi öğrencileri örnekleminde YEM ile inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu çalışmanın, sağlık yönetimi öğrencilerinin bireysel yenilikçilik özelliklerinin girişimcilik potansiyellerine etkisini YEM ile ortaya konulması açısından yurt içi literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmada Yılmaz ve Sünbül (2009) tarafından geliştirilen “Girişimcilik Ölçeği” kullanılmıştır. Girişimcilik ölçeği için yapılan AFA’da teorik olarak açıklanabilen ve 16 ifadeden oluşan dört alt boyut elde edilmiştir. Bu boyutlar girişimcilik literatürüne dayalı olarak inovasyon, cesaret, motivasyon ve karar alma olarak isimlendirilmiştir. Her bir boyut girişimcilik özelliklerini yansıtmaktadır. Nitekim girişimcilerin sadece bir özelliği bulunmamakta, farklı bireysel nitelikleri bulunmaktadır (Ebert vd., 2019; Hsieh vd., 2019; Iglesias-Sánchez vd., 2019; Staniewski ve Awruk, 2019; Troise ve Tani, 2020).

Çalışmanın yapısal eşitlik modeli sonuçlarına göre, bireysel yenilikçilik alt boyutlarından deneyime açıklık, değişime direnç, fikir önderliği ve risk alma bağımsız gizil değişkenlerinin, girişimcilik bağımlı gizil değişkenini pozitif olarak etkilediği saptanmıştır. Dolayısıyla sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin deneyime açık olmaları, değişimleri desteklemeleri, fikir önderi olmaları ve risk alma davranışları arttıkça girişimcilik potansiyellerinin artacağı bulgusuna ulaşılmıştır.

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde; Ensari ve Alay (2017) tarafından üniversite öğrencileri ile yürütülen çalışmada, yenilikçilik eğiliminin girişimcilik potansiyelini doğrudan etkilediği bulunmuştur. Şahin vd. (2021) çalışmasında benzer şekilde hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik puanları ile girişimcilik puanlarının anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bildirilmiştir. Alan (2019) tarafından Necmettin Erbakan Üniversitesi öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmada yenilikçilik becerileri ile girişimcilik algısı arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Law ve Breznik (2017) tarafından Hong Kong’taki 998 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen çalışmada yenilikçiliğin özyeterlilik, tutumlar ve öğrenme motivasyonu ile birlikte girişimcilik niyeti üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu saptanmıştır.

Peljko vd. (2016) tarafından Slovenya ve ABD’deki girişimcilerle yürütülen çalışmada, girişimci merakının yenilikçiliği olumlu yönde etkilediği gösterilmiştir. Wathanakom vd. (2020) çalışmasında, lisans öğrencileri arasında yenilikçiliğin girişimcilik niyeti üzerinde etkili bir değişken olduğu vurgulanmıştır. Anwar ve Saleem (2019) tarafından Hindistan’da işletme okuyan üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmada, girişimcilğe yatkın öğrencilerin girişimcilğe yatkın olmayan öğrencilere kıyasla daha yenilikçi olma eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Çetin ve Taşdemir’in (2017) üniversite öğrencileri üzerindeki çalışmasında, bireysel yenilikçiliğin girişimcilik kapasitesini etkilediği ve girişimcilik kapasitesinin de girişimcilik niyeti üzerinde etkili olduğu bildirilmiştir. Özgül ve Yücel’in (2018) çalışmasında ise, yenilikçiliğin girişimcilik merakını pozitif ve anlamlı şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Aynı çalışmada, yenilikçilik ve girişimcilik merakı arasındaki ilişkide girişimcilik

özyeterliliğinin kısmi aracılık rolünün olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatürdeki araştırmalar, çalışmamızın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Üniversite düzeyinde öğrencilerin girişimcilik ve yenilikçiliğe yönelik alacakları eğitimler hem bireysel açıdan hem de ekonomik açıdan dikkate değerdir. Üniversiteler, iyi bir müfredat sistemi oluşturmak, öğrencilere yenilik ve girişimcilik için sorumluluk duygusu aşılacak, yenilik ve girişimcilik atmosferi yaratmak gibi konulara kendilerini adanmalıdır (Zhang vd., 2020). Geleceğin sağlık profesyonellerinin günümüzde sağlık sektöründe yaşanan değişimlere adapte olabilmesi, bu değişimleri yönlendirebilmesi, alandaki ihtiyaçlara katkıda bulunabilmesi için yenilikçilik konusunda daha çok bilgilendirilmesi, farkındalıklarının artırılması ve cesaretlendirilmesine yönelik farklı kaynaklardan eğitim alması önerilmektedir (Utli ve Vural Doğru, 2018).

Bu çalışma, sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin bireysel yenilikçilik özelliklerinin girişimcilik potansiyeli üzerindeki etkisi YEM ile ortaya çıkarmıştır. Araştırmanın örnekleminin sadece iki üniversitede öğrenim gören sağlık yönetimi öğrencilerinden oluşması, çalışmanın genelleştirilmesini kısıtlamaktadır. Gelecek çalışmalarda, farklı üniversiteler veya bölümlerin katılımının sağlanarak bireysel yenilikçilik ve girişimcilik ilişkisi incelenebilir. Yapılacak çalışmaların sonuçları bu çalışmanın bulguları ile karşılaştırılabilir. Araştırma bulguları temelinde; sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin bireysel yenilikçilik ve sağlık sektöründe inovasyona yönelik farkındalıklarının artırılması, öğrencilerin bireysel yenilikçiliklerinin geliştirilmesinde araştırma ve geliştirme olanaklarının üniversite düzeyinde iyileştirilmesi, sağlık yönetimi öğrencilerinin mezun olmadan önce inovasyon ve girişimcilik derslerini almaları, bu dersler kapsamında örnek yenilikçi ve girişimci kişi/kuruluşların analizinin yapılması, yenilikçilik veya girişimcilik konulu projelerin desteklenmesi, yenilikçilik ve girişimcilik konularında sağlık sektöründeki kurumlarla işbirliği yapılması önerilmektedir.

Etik Kurul İzni: Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 03.12.2021 tarihinde 2021/530 sayılı karar ile etik kurul onayı alınmıştır.

KAYNAKLAR

- Abubakar, S. A., Ibrahim, N. A., & Yazeed, M. (2018). The moderating role of innovativeness on the relationship between entrepreneurship educations and student entrepreneurial intention. *Covenant Journal of Entrepreneurship*, 2(2), 1-13.
- Alan, S. (2019). Comparative investigation of entrepreneurship and innovation perceptions of preservice teachers. *International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology*, 7(4), 311–318.
- Anwar, I., & Saleem, I. (2019). Exploring entrepreneurial characteristics among university students: An evidence from India. *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 13(3), 282–295.
- Basu, A., & Virick, M. (2008). Assessing entrepreneurial intentions amongst students: A comparative study. In *VentureWell. Proceedings of Open, the Annual Conference* (p. 79-86). National Collegiate Inventors & Innovators Alliance.
- Bautista, R. G., Valdez, C. G. T., Garingan, E. G., Camayang, J. G., Horlador, D. N. P., Manait, J. N., & Reyes, E. S. (2018). Individual innovativeness of pre-service elementary grade teachers. *American Journal of Educational Research*, 6(6), 617–620.
- Bodur, G. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik (inovasyon) düzeyleri ile girişimcilik eğilimleri arasındaki ilişki. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 5(2), 139–148.

- Bubou, G. M., & Job, G. C. (2020). Individual innovativeness, self-efficacy and e-learning readiness of students of Yenagoa study centre, National Open University of Nigeria. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*, 15(1), 2-22.
- Carlen, J. (2016). *A brief history of entrepreneurship: The pioneers, profiteers, and racketeers who Shaped our world*, Columbia University Press.
- Casson, M. (2010). Entrepreneurship: theory, institutions and history. Eli F. Heckscher Lecture, 2009, *Scandinavian Economic History Review*, 58(2), 139-170.
- Cooper, A. (2003). *Entrepreneurship: The past, the present, the future*. In Handbook of entrepreneurship research (pp. 21-34). Springer, Boston, MA.
- Çelik, H. E., & Yılmaz, V. (2016). *LISREL 9.1 ile yapısal eşitlik modellemesi: Temel kavramlar-uygulamalar-programlama*. Anı Yayıncılık.
- Çetin, O., & Taşdemir, Ö. (2017). Girişimcilik kapasitesi ve bireysel yenilikçiliğin girişimcilik niyeti üzerine etkisi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 6(3), 76-87.
- Demiralay, R., Bayır, E. A., & Gelibolu, M. F. (2016). Öğrencilerin bireysel yenilikçilik özellikleri ile çevrimiçi öğrenmeye hazır bulunuşlukları ilişkisinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 161-168.
- Dew, N., & Sarasvathy, S. D. (2007). Innovations, stakeholders & entrepreneurship. *Journal of Business Ethics*, 74(3), 267-283.
- Ebert, T., Götz, F. M., Obschonka, M., Zmigrod, L., & Rentfrow, P. J. (2019). Regional variation in courage and entrepreneurship: The contrasting role of courage for the emergence and survival of start-ups in the United States. *Journal of Personality*, 87(5), 1039-1055.
- Edelman, L. F., Manolova, T., Shirokova, G. V., & Tsukanova, T. V. (2020). Context matters: The importance of university and family for young nascent entrepreneurs. *Russian Management Journal*, 18(2), 127-154.
- Ensari, M. Ş., & Alay, H. K. (2017). Üniversite öğrencilerinin yenilikçilik eğilimi ile girişimcilik potansiyelleri arasındaki ilişkiye ailelerin girişimcilik öyküsünün aracı etkisinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 235-247.
- Erden, A., & Erden, H. (2020). The relationship between individual innovation and social entrepreneurship characteristics of teacher candidates. *International Journal of Curriculum and Instruction*, 12, 185-206.
- Erol, Ö., Yacan, L., Hayta, R., Şahin, İ., & Yağcı, M. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin yenilikçilik özellikleri ve etkileyen faktörler. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma*, 15(3), 142-146.
- European Parliament and the Council. (2006). Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*, 394(December), 10-18.
- Gemlik, N., & Kırac, R. (2013). Sağlık yönetimi öğrencilerinin girişimcilik özellikleri üzerine bir araştırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 163-170.
- Greenblatt, W. H. (2021). Proportion, type, and characteristics of physician entrepreneurship in Massachusetts. *JAMA Network Open*, 4(1), e2026938-e2026938.

- Guan, H., Zhang, Z., Zhao, A., Jia, J., & Guan, S. (2019). Research on innovation behavior and performance of new generation entrepreneur based on grounded theory. *Sustainability*, 11(10), 2883.
- Gürkan, G. Ç., & Demiralay, T. (2017). Bireysel yenilikçiliğin çalışanın yenilikçi davranışı üzerindeki etkisinde içsel motivasyonun aracılık rolü: Türkiye’de cerrahlar örneği. *Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*, 6(1), 65–90.
- Hamidi, D. Y., Wennberg, K., & Berglund, H. (2008). Creativity in entrepreneurship education. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 15(2), 304-320.
- Hannon, P. D., Collins, L. A., & Smith, A. J. (2005). Exploring graduate entrepreneurship: a collaborative, co-learning based approach for students, entrepreneurs and educators. *Industry and Higher Education*, 19(1), 11–23.
- Hébert, R. F., & Link, A. N. (2009). *A history of entrepreneurship*. Routledge.
- Hsieh, L., Child, J., Narooz, R., Elbanna, S., Karmowska, J., Marinova, S., Puthusserry, P., Tsai, T., & Zhang, Y. (2019). A multidimensional perspective of SME internationalization speed: The influence of entrepreneurial characteristics. *International Business Review*, 28(2), 268–283.
- Hurt, H. T., Joseph, K., & Cook, C. D. (1977). Scales for the measurement of innovativeness. *Human Communication Research*, 4(1), 58–65.
- Iglesias-Sánchez, P. P., Jambrino-Maldonado, C., & de las Heras-Pedrosa, C. (2019). Training entrepreneurial competences with open innovation paradigm in higher education. *Sustainability*, 11(17), 4689.
- Janssen, M., & Moors, E. H. (2013). Caring for healthcare entrepreneurs—Towards successful entrepreneurial strategies for sustainable innovations in Dutch healthcare. *Technological Forecasting and Social Change*, 80(7), 1360-1374.
- Jena, R. K. (2020). Measuring the impact of business management student’s attitude towards entrepreneurship education on entrepreneurial intention: A case study. *Computers in Human Behavior*, 107, 106275.
- Jones, C., & English, J. (2004). A contemporary approach to entrepreneurship education. *Education+ training*, 46(8/9), 416-423.
- Khaki, I., Khanzadeh, H. E., & Rad, A. B. (2017). Talent management and innovative behavior based on the mediating role of organizational learning. *International Letters of Social and Humanistic Sciences*, 79, 16-28.
- Kılıçer, K., & Odabaşı, H. F. (2010). Bireysel Yenilikçilik Ölçeği (BYÖ): Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 150–164.
- Law, K. M. Y., & Breznik, K. (2017). Impacts of innovativeness and attitude on entrepreneurial intention: among engineering and non-engineering students. *International Journal of Technology and Design Education*, 27(4), 683–700.
- Liu, X., Lin, C., Zhao, G., & Zhao, D. (2019). Research on the effects of entrepreneurial education and entrepreneurial self-efficacy on college students’ entrepreneurial intention. *Frontiers in Psychology*, 10:869, 1-9.

- Lunati, M., Schlochtern, J. M. zu, & Gueram, S. (2010). *Measuring Entrepreneurship The OECD-Eurostat Entrepreneurship Indicators Programme*. OECD Statistics Brief, 15.
- McDaniel, B. A. (2002). *Entrepreneurship and Innovation: An Economic Approach*. Routledge.
- Murphy, P. J., Liao, J., & Welsch, H. P. (2006). A conceptual history of entrepreneurial thought. *Journal of Management History*, 12(1), 12-35.
- Mussner, T., Strobl, A., Veider, V., & Matzler, K. (2017). The effect of work ethic on employees' individual innovation behavior. *Creativity and Innovation Management*, 26(4), 391-406.
- Nielsen, S. L., & Lassen, A. H. (2012). Images of entrepreneurship: towards a new categorization of entrepreneurship. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 8(1), 35-53.
- Oosterbeek, H., Van Praag, M., & Ijsselstein, A. (2010). The impact of entrepreneurship education on entrepreneurship skills and motivation. *European Economic Review*, 54(3), 442-454.
- Özgül, E., & Yücel, E. (2018). Girişimcilik merakı ile yenilikçilik arasındaki ilişkide girişimcilik öz-yeterliliğinin aracılık rolü. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 16(31), 331-353.
- Özkan, O., Özer, Ö., & Özmen, S. (2020). Sağlık çalışanlarında bireysel yenilikçilik özelliklerinin incelenmesi: özel bir hastanede uygulama. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 8(2), 302-311.
- Öztürk, Y. E., Köksal, O., & Kırac, R. (2014). Sağlık yönetimi bölümü öğrencilerine yönelik girişimcilik ölçeğinin geliştirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 11(2), 582-597.
- Palangkaraya, A., Stierwald, A., Webster, E., & Jensen, P. H. (2010). *Examining the characteristics of innovative firms in Australia*. A Report for the Australian Government Department of Innovation, Industry, Science and Research, 1-107.
- Peljko, Ž., Jeraj, M., Săvoiu, G., & Marič, M. (2016). An empirical study of the relationship between entrepreneurial curiosity and innovativeness. *Organizacija*, 49(3), 172-182.
- Raadabadi, M., Fayaz-Bakhsh, A., Nazari, A., Mousavi, S. M., & Fayaz-Bakhsh, M. (2014). Organizational entrepreneurship and administrators of hospitals: Case study of Iran. *Global Journal of Health Science*, 6(3), 249.
- Ragmoun, W., & Alfalih, A. A. (2021). Sustainable academic innovativeness: Towards the understanding of a new construct and the development of scale. *Journal of the Knowledge Economy*, 12(2), 695-715.
- Riswanto, A. (2016, August). The role of the entrepreneur in innovation and in economic development. In *2016 Global Conference on Business, Management and Entrepreneurship* (pp. 729-732). Atlantis Press.
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations (5th edition)*. New York: Free Press.
- Şahin, E., Ögüt, Y., & Tel Aydın, H. (2021). Hemşirelik öğrencilerinin girişimcilik ve bireysel yenilikçilik eğilimlerinin belirlenmesi. *Health Sciences Student Journal*, 1(1), 8-14.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.

- Soffer, T., Nachmias, R., & Ram, J. (2010). Diffusion of web supported instruction in higher education—The case of Tel-Aviv University. *Journal of Educational Technology & Society*, 13(3), 212–223.
- Soleas, E. K. (2020). Leader strategies for motivating innovation in individuals: a systematic review. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 9, 1–28.
- Solmaz, S. A., Aksoy, Ö., Şengül, S., & Sarıışık, M. (2014). Üniversite öğrencilerinin girişimci kişilik özelliklerinin belirlenmesi: Turizm lisans ve ön lisans öğrencileri üzerine bir alan araştırması. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(1), 41–55.
- Staniewski, M. W., & Awruk, K. (2019). Entrepreneurial success and achievement motivation—A preliminary report on a validation study of the questionnaire of entrepreneurial success. *Journal of Business Research*, 101, 433–440.
- Strobl, A., Matzler, K., Nketia, B. A., & Veider, V. (2020). Individual innovation behavior and firm-level exploration and exploitation: how family firms make the most of their managers. *Review of Managerial Science*, 14(4), 809–844.
- Thakur, R., Angriawan, A., & Summey, J. H. (2016). Technological opinion leadership: The role of personal innovativeness, gadget love, and technological innovativeness. *Journal of Business Research*, 69(8), 2764–2773.
- Tong, X. F., Tong, D. Y. K., & Loy, L. C. (2011). Factors influencing entrepreneurial intention among university students. *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 3(1), 487–496.
- Troise, C., & Tani, M. (2020). Exploring entrepreneurial characteristics, motivations and behaviours in equity crowdfunding: some evidence from Italy. *Management Decision*, 59(5), 995–1024.
- Tuna, Ö. (2021). Örgüt kültürü tiplerinin bireysel yenilikçilik üzerine etkisi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 22(1), 199–218.
- Uslu, D., & Mansur, F. (2017). Sağlık yönetici adaylarının bireysel-sosyal yenilikçilik ve proaktiflik özelliklerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Gazi Akademi Genç Sosyal Bilimciler Sempozyumu 2017 Özel Sayısı*, 52–68.
- Utli, H., & Vural Doğru, B. (2018). Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(3), 23–32.
- Vaquero-García, A., Ferreiro-Seoane, F. J., & Álvarez-García, J. (2017). Entrepreneurship and university: How to create entrepreneurs from university institutions. In *Entrepreneurial Universities* (pp. 47–63). Springer, Cham.
- Wathanakom, N., Khlaisang, J., & Songkram, N. (2020). The study of the causal relationship between innovativeness and entrepreneurial intention among undergraduate students. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 9(1), 1–13.
- Wilson, K. E. (2008). Entrepreneurship Education in Europe. In *Entrepreneurship and Higher Education*, Chapter 5, OECD, Erişim adresi SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1392369>.
- Yılmaz, E., & Sünbül, A. M. (2009). Üniversite öğrencilerine yönelik girişimcilik ölçeğinin geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 195–203.

- Yılmaz, V. (2004). Lisrel ile yapısal eşitlik modelleri: Tüketici şikayetlerine uygulanması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 77-90.
- Zhang, Q., Liu, C., Wang, Z., & Yang, Z. (2020). The college students' sense of responsibility for innovation and entrepreneurship. *Frontiers in Psychology*, 11:2049, 1-13.
- Zhang, Y., Duysters, G., & Cloudt, M. (2014). The role of entrepreneurship education as a predictor of university students' entrepreneurial intention. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 10(3), 623-641.